

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Gina Renotiere

Autorská kniha – střet tradice a experimentu (autorská kniha ze sbírek Muzea umění Olomouc)

Vysoké učení technické, Fakulta výtvarných umění

Brno 2009

Když jsem přijímala úkol provést oponenturu disertační práce Mgr. Giny Renotiere a bylo mi řečeno, že jde o autorskou knihu, velmi mě toto téma potěšilo. Malá kolekce autorských knih se totiž nachází i ve sbírce Moravské galerie v Brně, kterou mám na starosti jako kurátorka. Proto také vím, že jde o téma v českém prostředí téměř nezpracované s minimální literaturou, která by o autorských knihách pojednávala. Autorka ale pojala toto téma poněkud jinak, než jsem očekávala, a to v těsné souvislosti s projektem prezentace autorských knih na velké výstavě Listování, která v současnosti probíhá v Muzeu umění v Olomouci. Jde tedy o práci zabývající se hlavně sbírkovou kolekcí a její prezentací ve veřejném prostoru.

Sbírkový knižního charakteru jsou v Olomouci nesporně monumentální. V době, kdy se kolekce podobného charakteru ocitaly na okraji zájmu – vycházím z vlastní zkušenosti a historie svých akvizic – vedení Muzea v Olomouci dalo prostor a prostředky na založení a vybudování této mimořádné muzejní sbírky. Její základ položila výstava Muzea umění v Olomouci Mezi experimentem a tradicí, uspořádaná v roce 1997. Sbíрка vznikala prakticky na zelené louce a v úzkém časovém rozpětí z několika málo zdrojů, takže postrádá širší záběr pomalu a dlouho vznikajících kolekcí. To je na jednu stranu dobře, s homogenním materiálem se dobře pracuje při prezentaci, na druhou stranu ale není úplně vypovídajícím pramenem, chceme-li zpracovat širší pohled na fenomén autorské knihy.

Autorská kniha prošla a stále prochází poměrně komplikovaným vývojem. Jestliže byl pojem Artists' Book poprvé použit v roce 1967 (jak píše Mgr. Renotiere), respektive v roce 1973, jak udávají jiné prameny, a do češtiny jej v roce 1982 uvedl Jiří Valoch, neznamená to, že tato tvorba předtím neexistovala. Jen byla na okraji teoretického bádání, které se většinou soustředilo na „velké“ umění a s tímto typem tvorby si popravdě nevědělo rady. Z této protohistorie můžeme namátkou uvést některá díla avantgardy 1. poloviny 20. století nebo dnes již široce reflektovanou tvorbu Marcela Duchampa ze 40. a 50. let, z domácího prostředí pak ještě ranější autorské knihy Josefa Váchala, vznikající v ústraní mimo jakoukoli pozornost odbornou i laickou. Přestože je práce zaměřena na jednu muzejní sbírku a její prezentaci, uvítala bych alespoň stručnou rekapitulaci a pohled do minulosti na kořeny, z nichž autorská kniha vznikla.

Samotný pojem autorská kniha a jeho obsah autorka nahlíží z mnoha úhlů a nepokouší se o definici či přesné vymezení. Pole, v němž se pohybuje, je hodně široké, ale to je v souladu s tím, jak se diskuse o formě a obsahu autorské knihy rozšiřují. Jen letmo jsou naznačeny složité vztahy mezi bibliofilii, knihou objektem a autorskou knihou, což jsou kategorie, které jsou rovněž ve hře a navzájem se nejen dotýkají, ale prolínají a ovlivňují. Déle a také přesněji se o autorské knize diskutuje v zahraničí, proto je oddíl disertační práce, týkající se zahraničního materiálu, zpracován obsáhleji, naopak situace v Československu je pojednaná velmi stručně na jedné a půl stránce. To považuji za poněkud nedostatečné, širší a podrobnější zpracování alespoň některých období by umožnil i materiál ve sbírce momentálně zastoupený. Samozřejmě některá jména chybí v akvizicích, ale rozhodně by se měla objevit v přehledu domácí situace. Pokud mluvíme o autorské knize u nás, těžko můžeme pominout třeba Jiřího

Hadlače, Jana Činčeru nebo Elišku Čabalovou. Množství východisek, z nichž se k autorské knize řada umělců od 70. let ubírala, autorka jen naznačuje a také jen okrajově zmiňuje rozmanitost forem autorských knih. Bez dobového kontextu s ostatními výtvarnými projevy a bez snah o poznání, jakou část tvorby autorská kniha představuje u jednotlivých osobností, se ale jen těžko můžeme dobrat přesnějšího pohledu na celou českou a slovenskou scénu. Zvláště pro 60. a 70. léta je obtížné stanovit, zda byly knihy u některých umělců záměrně používaným médiem nebo představovaly jen soukromá skrytá pole, kde se jediné daly realizovat neortodoxní přístupy.

V dalších částí práce pak autorka přechází na vlastní sbírku a popisuje její skladbu a inspirační zdroje. V jedné kapitole se zabývá také velkorysým darem knih z nakladatelství Rainer Verlag a osobností zakladatele a donátora Rainera Pretzela. Tento unikátní konvolut také řadí do kategorie autorských knih. Lze ale všechny Pretzelovy knihy, tištěné často ofsetem ve vyšších nákladech a publikující texty různých autorů, řadit mezi autorské knihy? Fungují stejně jako ony? Neocitáme se náhodou už v jiné oblasti? Ale to je otázka na delší a také subtilnější diskusi, která by v budoucnu měla proběhnout a k níž je díky této práci významně nakročeno.

Závěrečná třetina práce je věnována výstavní prezentaci autorské knihy, kterou autorka přispěla do výstavního projektu Muzea umění v Olomouci Listování. Podrobně vysvětluje jeho záměr a podobu, včetně barevné a prostorové koncepce. Výstavní projekt je zpracován pečlivě a logicky a řadí se nesporně k významným prezentacím knižní kultury v posledním období. Jeho součástí byla i beseda, která se konala po vernisáži výstavy a byla první v řadě kolokvií a přednášek, věnovaných problémům autorské knihy. Byla v práci zachycena jen stručnými medailony jednotlivých účastníků, jejich nepochybně zajímavé a fundované názory snad budou publikovány v jiné formě. Součástí práce disertační práce je i poměrně stručný poznámkový aparát, seznam exponátů, výběr z použité literatury a uvedení dalších informačních zdrojů, z nichž autorka vycházela.

Přes určité výhrady, které jsem se pokusila zformulovat, považuji práci Mgr. Giny Renotiere za dobrý odrazový můstek pro širší diskusi nad fenoménem autorské knihy. Splnila zadání, které si vytkla na počátku práce a doporučuji proto její disertační práci k obhájení.

PhDr. Hana Karkanová
kurátorka sbírky bibliofilí a knižní vazby
Moravské galerie v Brně

V Brně 4. 9. 2009